

ХАНТЫ ЯСАҢ

22 февраля 2017 года

www.khanty-yasang.ru

№ 4 (3472)

Основана 1 ноября 1957 года

Мўвев давълты ёх емәнхәтл пида!

Н. Рагимова верум хур

Ханты хә Николай Прокопьевич Кайнов Нефтеюганской район 25-мит вәнт шушийн семьяйл пида вәд. Лўв хәт няврем енмәлтәс. Лыв вой па хўд вәдпәслуман, воньшумутәт әкәтман вәдләт. Тәм ванән Н. Кайнов Нефтеюганской район хўваттыйн шуши мирәт Совета пирысы.

Тәм номерән лўнтаты:

7

Е. Вожакова
вәлупсәл мәр
«Ханты ясаң»
газетаева путрәт
хәншәс

9

Р. Айваседа
Ямал мўв
вўдең ёх верәт
оләңән
путәртәс

10

В. Дроздова ар ол
мәр Нефтеюганск
вошн йилуп хотәт
омсәс

11

А. Филиппов
Саранпауль
көртән нявремәт
кәсты верәта
вәнтәл

12

Ж. Шён ханты
яснәт, моньшәт
посн нумсәң
непекәт хәншәл

Рэпатаел одаңан айт тэсӑт

Тӑнлуп тыдӑш 7-митн Ёмвошн Югра мӱв социальной развития департамент хуца луңты оса тӑхи ёх мирхот верӑнтсӑт. Видеосвязь шири Нижневартовск па Нягань вошӑн оса тӑхия луңум ёх ищи вӑсӑт.

Мирхота ӑкмум мир путӑртсӑт, муй шири тӑнлуп од рӑпитсӑт па муй еллы верты питлӑт.

Югра мӱв социальной развития департамент ёх 2016-мит кимит од-шӑп пураин Ёмвош районӑн «Уют» немпи вӑна ювум мӑшӑн ёх хот

па Кондинской районӑн «Фортуна» немпи хот ямсыева нух вантсӑт. Ши пураин 14 ювра вер вӑйтсы, ин щитӑт тӱңматсыйт.

Югра мӱв социальной развития департамент хуца вӑлты оса тӑхи кӑща **Станислав Кононен-**

ко тӑнлуп од рэпатаел па еллы питты верӑт одаңан айт тэс. 2016-мит одн лыв 13 мирхот верӑнтсӑт, щӑта 45 вер нух вантсӑт. Еллы лупӑс:

– *Мӑшӑн ёх пӑты вӑлум «Доступная среда» немпи поступсы яма тӑты мосл. Вантӑ, ши ут 2011-мит од вӱш эвӑлт рӑпитл, тӑп щӑта худна ар ювра вер вӑл.*

Сыры оса тӑхи ёх государственной социальной хотӑт вант-

сӑт, ин лыв саттӑда вер тӑйты хуятӑт щимӑш хотӑт ищи нух вантты питлӑт. Сыры 50 хот нух вантсӑт, ин сот ищи-мӑш хот арталӑды. Од мӑр кӑт пӱш щимӑш тӑхет нух вантдыт. «Ши юпийн мӱн уша верлӱв, муйсӑр хотӑта мет сыры вух нӑтупсӑт мослӑт», – лупӑс Станислав Кононенко.

Людмила
ЛОНГОРТОВА

Нявремӑт вӑндтӑлдыт

Ёмвошн «РИЦ» немуп айкел павӑтты тӑхийн вӑндтӑты верӑтн рӑпитты ёх пида вӑйтантупсы вӑс.

«Федеральной институт развития образования» па философской наукайт доктор ики **Александр Попов** лупӑс:

– Югра мӱвн вӑндтӑты верӑт яма па сора мӑндӑт. Щӑлта Россия мӱвн лӑшӑтты верӑт поснтӑта нявремӑт вӑндтӑлдыт. Тӑм мӱвн вӑндтӑлдыт эвет па пухӑт одаңан нӑмӑслӑт. Тӑта нумсӑн айлат нартуп ёх ӑнумлӑт.

Еллы Московской педагогической университет хуца рӑпитты ики Павел Глухов ясӑн эвӑлт уша йис, Ёмвош округн тӑсавӑндтӑлдыт нявремӑта нӑтты хошлӑт. Айлат хуятӑт арсыр тӑхетн карма вӑлдӑт. Дыв вӑн хӑннехӑ вӑлупсы лавӑрт суртӑт па тӱңматлӑт.

Ши юпийн Нефтеюганск вошн айлат ёх пӑта технопарк «Кванториум» немуп тӑхийн вӑндтӑлдыт эви **Софья Максименко** ай павтӑс:

– *Ма космос верӑт вӑндтӑлум. Мет ӑмӑш,*

щит мӱн спутник версӱв. Щӑлта «Орлёнок» немуп нявремӑт руть-щӑты тӑхия тӑтьлясы-юв. Щӑта мет ӑмӑш вӑс Россия па па хон пелӑк мӱв космонавтӑт пида вӑйтантӑлдыт.

Вӑндтӑты верӑт тӑты департамент хуца рӑпитты не **Наталья Романова** ясӑн шири, 2014-мит од вӱш эвӑлт Югра мӱвн ӑшкола тумпи нявремӑт ямсыева па тӑхет уша павӑтты питсӑт. Дыв концепция открытого образования непек хӱват вӑндтӑлдыт. Ши ут унтасн нявремӑт кеша Ёмвошн па Нефтеюганск вошн технопаркӑт рӑпитлӑт. Ас потты тыдӑш 1-мит хӑтӑдн 2016-мит одн «Газпом трансгаз Югорск» немуп тӑхийн айлат ёх пӑта технопарк «Кванториум» немуп ут Югорск вошн пӱнша.

Ульяна ДАНИЛО

Тӑнлуп тыдӑш 7-мит хӑтӑдн Ёмвошн РИЦ «Югра» немуп тӑхийн арсыр оса верӑт нух вантты ёх ияха ӑктӑшылдсӑт па округ кӑща не Наталья Комарова мир елпийн верум лӱнтупсы одаңан лупсӑт.

Округев кӑща не айкелӑт одаңан лупсӑт

Сырыя ияха юхтум айкел ӑкӑтты хӑннехуятӑт елпийн экономической наукайт тохтур хӑ **Владимир Куриков** путӑртӑс, хуты мӱн округевн юхи хӑшум одаңн кашӑн экономика вер шеңк тӑса мӑнд. Наталья Комарова ясӑн шири, тӑм вет од мӑр валовой региональной верӑт унтасн хӑлум триллион нивӑлдяң хӑт миллиард шойт вух округев холумтӑс. Ши арат вух валовой продукт шири Югра мӱвев немудты пураин иса ӑн па тӑйс. Ши вер тумпийн инвестицияйт пӑта тӑм одн округев ищи нивӑлдяң хӑс вет мудтас миллиард шойт вух тӑйл.

Округев ветеранӑт тӑхи кӑща **Надежда Кумирова** лупӑс, муй шири Ёмвошев вӑна па хурамӑна тӑм юхи хӑшум одаңн йис. Ин катра явум хотӑт кашӑн одн йилпатдыт. Вошӑн хӑннехуятӑт ямашӑк

вӑлты-холты питсӑт. Ветеранӑт пӑта арсыр нӑтупсӑт округ кӑшайт кашӑн од мӑр лӑшӑтлӑт. Тӑм одн мӱн округев правительства араттелн хӑлумьяң няд мудтас миллион шойт вух тӑп Югра мӱв ветеранӑт нӱша верӑта мӑс па еллы ищиты нӑтты питл.

Ёмвош Почётный житель хӑ **Николай Бондарев** тӑмиты лупӑс: «Губернатор шахматлӑты верӑт одаңан мир елпийн айкел тӑс. Щӑлта ГТО шири айлат па вӑн хуятӑта па, лӱв ширилн, ямсыева катлӑсыйлдыт мосл. Тӑмхӑтл арсыр кӑсупсы верн мӱн округев ищиты яма рӑпитты пиньщӑс. Шеңк лӑнхӑлум, лӑдн правительства кӑшайт кашӑн пураин округевн кӑсты ширӑтн вӑлты хӑннехуятӑта ищиты еллы ат нӑтлӑт. Ши-мӑш нӑтупсы ки питл, щит мӱн ёхлӱв арсыр кӑсупсӑтн нух питлӑт».

Владимир ЕНОВ

Емәңхәтл пәта вәйтантаупсы вәс

Ас хәлдә тыдәш 27-мит хәтәдн Ёмвошн Югорской университетн рәпитты кәшайт па ши тәхийн яма вәндтәйдты айдат ёх немасыя «Татьянин день» емәңхәтл пәта округев айкеләт әкәттә хәннехуятәт пидә вәйтантаупсы дэ-шәтсәт.

Вәйтантаупсы йн Югорской университет кәшә не **Татьяна Карминская** тәмиты лупәс, хуты Югра мұв илпи тащәт нух холумты унтасн Россия мұвев экономика верәт тәса па яма мәндәт. Юхи хәшум одн Югорской университетн айдат хуятәт иса тўңширәңа вәндтәйдт, дәдн дыв едды округев арсыр экономика рәпатәйт нух алумсәт. Тәмхәтл, вантә, арсыр йилдуп технологияйт пидә рә-питты ушәң-сащәң па нумсәң айдат ёх иса мосл. Щит пәта кашәң пух па эви федеральной

образовательной вертумпийн дыв щиредн па сыр-сыр йилдуп верәта вәндтәйдты щир тәйдәт, дәдн едды ям рәпатәя питты.

Щәдта ЮГУ кәшә дәңкәр хә **Роман Кучин** лупәс, муй щирн тәм одн университет 15 ода ювум емәңхәтл постәс. Ин дыв хушәдә 20 мудтас арсыр верәта айдат ёх вәндтәйдт: 18 вер бакалавриат щирн мәнәл, 11 вер — магистратура щирн. Тәмхәтл ЮГУ хуши араттедн 5555 пух па эви высшей образования непек холумдәт. Дыв күтәдн

3000 айдат хәннехә хәтл мәр вәндтәты тәхия яңхәт, 2500 хуят — заочной хурасн.

Вәйтантаупсы сухәнты кемн ЮГУ хуши рә-питты па арсыр мұвтәл мирәт күтн вәндтәйдты верәт арталәты кәшә не **Оксана Гололобова** путәртәс, хуты сыр-сыр па хон пеләк университетәт пидә тәм

одн дыв 30 кашәшты непекәт хәншәт, щит Европа, Азия па СНГ ёх. Тәм мәнум одн 10 айлат хәннехә ЮГУ эвәлт Венгрия, Чехия, Южной Корея па Китай хон пелкәтн арсыр йилдуп верәта вәндтәйдсәт.

Владимир НОСКИН

хәншәс па хур верәс

Ёмвош эвәлт Венгрия мұва яңхты рәхл

Тәндуп тыдәш 8-мит хәтләң «Югра» немпи айкеләт әкәттә хотн «Robinson tours» немпи венгерской туроператор (Венгрия мұв, Балатофюрер вошн) кәшә хә **Георгий Якоц**, ши тәхи Екатеринбург вошн вәдты филиал кәшә не **Юлия Дедюхина**, «Pony Express» немпи визовой центр департамент кәшә не **Елена Лебедева** па округ мұв-авәт верәт тәты департаментән вәдты мойң ёх юхәтты вер тәты тәхи кәшә **Инна Арканова** пидә вәйтантаупсы вәс.

«Robinson tours» немпи венгерской туроператор кәшә хә **Георгий Якоц** мет сыры лупәс:

— Йистәдн хәнты, вухәл па мадыр мирәт — и рәтәт. Мұң финно-угорской ясәт семьяйн угорской мирәт. Мұң ясәндүвн худна ихурпи ясәт вәдләт. Венгрия Россия мұв пидә мет дәхсәңа вәд. Мұң Югра мұв ёх пидә иши

дәхсәңа вәдты дәңхәлүв, вантә, тәта мұң кәт рәт мирнәлүв вәдләңн.

Па хон пеләк Венгрия мұвн мойң ёх мет мосман тәйдәт епләң дәтутәт, вұнайт. Тәдәң од мәр каврум судәң йиңкәң певәлтман лекшиттыйдты рәхл. Вантә, Хәвиз немпи мә-дәң хушә тәдәң од мәр йиңк 25 градус арат вәд. Мойң ёх Венгрия мұв вудәң Будапешт вошә

яңхты сәмәңа тәйдәт. Ши вош Европа луват-тыйн мет хурамәң тәхи. Венгрия мұвн ванкүтды арсыр вән емәңхәтләт дәшәтлйдт. Ешавәд щә-та Мұвтәл мир вәшийдты кәсупсы питл. Ванкүтды «Формула — 1» машинайт сора яңхты кәсупсы вәдләл.

Екатеринбург вошн «Robinson tours» немпи венгерской туроператор тәхи кәшә не **Юлия Дедюхина** айтәс: «Ихуят лапәт мәр Венгрияйн мойң ёх вәдты-холты хәлум хәс тәйты хотн вәдты питл, Ёмвош эвәлт щив мәнд ки — 45 щурәс шойт сухуптәл. Лекшитты щира щив мәнд ки — 60 щурәс шойт мәд». Щәдта Венгерской визовой

тәхийн шенгенской виза верты тын оләңн лупәс — мосты непекәт дәшәтты — 35 евро шойт, сервисной сбор — 30 евро шойт (и евро — 60-кем шойт вух). Вантә, щәта мосты непекәт дәшәтты питлйдт, Екатеринбург вош вәнты па юхдытәты рәпата иши дұңәтсы.

Мойң ёх юхәтты вер вантман тәйты тәхи кәшә не **Инна Арканова** лупәс, «Ютәйр» тухләң хоп немасыя Ёмвош эвәлт Москва хон вошә «Внуково» тәхия юхәтәл, щәдта имухты Будапешта мәнд. Ши тумпи дұв мадыр ёх дыв рәт хәнты па вухәл мирнәң емәңхәтләт вантты пәты Югра мұва мойңа вохәс.

Людмила СПИРЯКОВА

Тăдаңа вăдты од питăс

Ёмвош округ кэща не 2017-мит од «Год здоровья в Югре» немуп немн альщăс. Муй верты питлы щит вўранăн, тэнлуп тыдăщ 8-митн здравоохранения хот кэща А. Добровольский, ОКБ ух не Е. Кутефа, медицинской профилактика тăхи кэща А. Молостов, медицинской академия рэпатнек Т. Овечкина па Сърханл леккар хот ух хэ М. Слепов ай павăтсăт.

Щи ёх нэмăслăт, тăдаңа вăдты вер од – щит шар ăн талты, ар летут ăн дety, ăн нюхăлтман иса омăсты ăн мосл. **Алексей Добровольский** лупăс, щи од вўранăн мир тăдаңа па яма вăдты вэндтăты рăхл. Леккарăта щиты рэпитты мосл, дăдн мирев мăшăңа ал йисăт, хăннехăйт тăп мăшитты питтăдн имухты тохтурăт хуши ат мăнлăт. **Алексей Молостов** ясăң щирн, «Тăдаңа вăдты одн» Юграйн арсыр верăт вердăйт, дăдн мирев хăрщиты ат вăсăт, ям летут ат десăт па рэпатайн мăшăңа ал йисăт. Щи верн некоммерческой тăхет па волонтерăт ищи мира нётты питлăт.

Сърханл вошн вăдты леккар хот кэща **Максим Слепов** лупăс, дыв вошăң мира арсыр ут олаңăн ай павăтты питлăт, хăннехăйт нух вантлăт, дыв тăдаңăт муй кăши-мăш тăйлăт.

Щăлта тохтурăт кўтн кăсупсы лăщăтлăт. Щи хотн рэпитты ёх нăдам ăшколятн рэпитты мир па вэндтăйлды нявремăт яма вăдты вэндтăлăт. Интум дыве-ла лекотека немуп тăхи верлăт, хута тўңширăңа вăдты олаңăн ай павăтты пиньщăлăт. Щи тумпи од мăр тăдаңа вăдты тыдăщ верты питлы, хута дерамтды, вошăң ёх турăх мăш, рак кăшийн кăшитлăт муй ăнтă. Щи вер «Мобильный центр здоровья» немуп тăхи унтасн ищи верăнтды. Щи ут рэпатнекăт рэпата хотăта па лап-каята яңхлăт па мир иньщăслăт, дыв мăш тăйлăт муй ăнтă. Леккарăт кăсупсы мăш-дыя вăдты пăты верды, щăта Сърханл мир вантлăт, муй тохтурăт верлăт, дăдн кăшия ăн ииты.

Окружной пăдъницăин Центр здоровья немуп тăхи вăд. ОКБ

кэща не **Елена Кутефа** лупăс, щăта хăннехăйт тăдаңа вăдты вэндтăлăйт па мăшды хуятăт нух вантдыт, дăдн уша верты, кăшет тăйлăт муй ăнтă.

Тамара Овечкина ищи нэмăсл, «Тăдаңа вăдты одн» тохтурăта вошăң мир яма вăдты вэндтăты мосл. Щăлта лупăс, Юграйн кăт хотн айдат ёх тохтура йиты вэндтăйлдыт, дыв нётăсты хуята вăдлăт па мирев ищи ушăңа-сашăңа вăдты вэндтăлăт.

Щăлта мирхотăң ёх лупсăт, тăм пўш Нуви сăңхум районăн Поднавăт кертăн йилуп пăдъница пўншды, Сърханл вошн сăм кăшет лекшитты хот ешайн рэпитты однитл,

«Нефтяник» немуп леккар хот йилуп тăхийн рэпитты питл. Сыры иты вошăң мир вăдты хотăтн тохтурăт рэпитты хот йитăт пўншты питдыт.

Щи ёх путрăт эвăлт уша питăс, Юграйн ар пăдъница тăм йис пурмăсăт унтасн мир нух тўңматлăт. Мирхотн тохтурăт лупсăт, ОКБ па Сърханл окружной пăдъница хуши симуляционно-тренажерной немуп тăхет вăдлăт, хута тохтурăт яма рэпитты вэндтăлăйт. Ёмвош медицинской академияйн па Сърханл мединститут хуши айдат ёх ищи щимăщ щўңкăт унтасн вэндтăйлдыт.

Реональда СУРЕЙСКАЯ

Рэпата верăт

Ёмвошн тэнлуп тыдăщ 8-мит хăтăдн рэпитты верăт тăты департамент, Югра мўв профсоюзной тăхет па Югорской университет хуща кăпăртты хуятăт айкел хăншты ёх пида вейтантăйдсăт. Тăм вейтантупсăйн путăртсăт, муй иты дыв рэпатаел олаңăн хăншты мосл.

Рэпитты верăт тăты департамент хуща кăпăртты хэ **Игорь Тебеньков** ясăң эвăлт уша йис, мет лутăң, арсыр тăхетн рэпитты ёх тăдаңа яма ат вăсăт. Вантэ, Югра мўвн мир сыр-сыр давăрт па хэ-

ресман кăпăртты тăхет тăйлăт. Хăннехăйт рэпитты тăхетн мэт-лыя вăдтăд кеша Федеральной па округев поступсăт вăдлăт. Дыв арсыр тăхетн кăпăртты хуятăт давăдты кеша рэпитлăт. Ёмвош ок-

ругн «Содействие занятости населения в Ханты-Мансийском автономном округе – Югре» немуп поступсы хўват рэпата верăт лăщăтлăт.

Елды Югра мўв профсоюзной тăхет кэща **Фёдор Сиваш** лупăс:

– Рэпатайтн мăш-малтум хуятăт олаңăн хăншты мосл. Мир арсыр давăрт суртăта питыйдлăт. Итăх пурайн хăннехэ рэпатайн сурма йил. Щи юпийн дўв нявремлад

атэлт хăщлăт. Щи пăта мира рэпата мăты ёх хăннехэ вăдупсы вăнь-лăман па тăриман ат тăйлăл.

Югорской университет хуща нявремăт вэндтăты ими **Елена Гудошник** путăртăс, дыв студентăт кеша рэпата верăт эхтăйн вэн мирхотăт лăщăт-тăйлдыт. Щăлта ЮГУ хуща юридической суртăт уша павăтты пăта тăхи рэпитл.

Ульяна ДАНИЛО

«Нумто» мұв 20 ода йис

2016-мит одн «Нумто» немуп мұв, Тәрум дор, катра йис пурмәсәт кәншты тәхет, хәнты па юрн емәң тәхет «Государственный реестр объектов культурного наследия народов РФ» немуп непека хәншыйт. Ай кер тыдәшн округ хұваттыйн «Нумто» немуп мұв 20 ода ювум пура пориләты питлды.

«Нумто» тәхи па природной паркәт кўтн мет олаңән версы, ләдн мұвәт-автәт щәта сыстама тайты. Ши тәхи Ёмвош па Ямало-Ненецкой округән хуши вәд, 500-кем мултас шурәс арат гектар вәнт па нәрум хуши тайд. Юрнәт па хәнтәт интум вәнты щәта вўдәт давалдман, вой-хўд ведпәсдуман па воньшумут воньшман вәдләт. Щәта арсыр войт вәдләт, итәхәт Югра па Российской Федерация Вўрты киника хәншыйт. Ши олаңән тәнлуп тыдәш кимит хәтәдн природной ресурсәт хот кәщә Евгений Платонов, «Нумто» тәхи ух не Людмила Матвеева па лўв ләңкәр неңәл Наталия Доможирова айкел әкәтты әха путәртсәт.

Полярной Урал, Корлики па Тәрум дор мұв худна сыстамәт

Е. Платонов лупәс, округевн 2,8 миллион гектар мұв нюр «зонтик иты мұвев давалдты немн ләп даңкман вәдләт». Щит «Юганской» па «Малая Сосьва» заповедникән, хәдум федеральной заказник, вет тәм мұв заказник, няд природной парк па яң мұв-авәт памятник. Югра мұв эвәдт щит хәткәм процент, «Концепция развития и функционирования системы особо охраняемых природных территорий Ханты-Мансийского автономного округа – Югры на

период до 2020 года» непек посн щимәщ мұв яртыяң процент араттыя йил.

Департамент кәщә лупәс, «Нумто» тәхи сыстам мұвн версы, хута худна мұв идпи таш ән холумтды па шимд хуят вәд. «Парк «Нумто» мұв эвәдт арсыр юханәт увләт: Касум, Пим, Мосум па па утәт. Ванән «Сибирские Увалы» немуп тәхи вәд. Тәм йисн мұвев хуши хәдум сыстам тәхи вәд, щит Полярной Урал, Корлики па Тәрум дор мұв», – ай павтәс Е.Платонов.

Ташәт холумты пурайн мұв-авәт сыстама тайты мосд

Округев хұваттыйн арсыр паркәт «Нумто» иты версыйт. Интум кашәң тәхийн рәпатнекәт научной верәт дерамтләт, мұвәт-автәт нух вантләт па рўтыщәты вер ләщәтләт. Наука верәтн рәпитты не Н. Доможирова лупәс, «Нумто» тәхи вәдты мәр щәта 50-кем мултас научной вер дерамтсы, арсыр юхәт, турнәт, войт па катра йис тәхет карта я хәншыйт. Парк хуши сот мултас археологической тәхи вәйтсы, щитәт кўтн кәртәт па хотәт вуләт вәдләт. «Природной паркәт, заказникәт хуши хәннехәята вәдты, вой-хўд ведты па таш холумты рәхл. Заповедникәт хуши щит верты ән рәхл. Хәс од мәр «Нумто» мұвн

мұң мұв-авәт нух давалдлўв. Округевн кәт щимәщ тәхи тайдлўв: «Кондинские озера», щәта «ЛУКОЙЛ» мир рәпитл, па «Нумто», хута «Сургутнефтегаз» әх рәпитләт», – лупәс Е.Платонов.

Сыстам мұвәтн едды мұв идпи таш вўты питлды

Тәм хәтл давалрт сыстам мұв вәйтты. Е.Платонов нәмәсд, хута мұв идпи таш холумтды, щәта ООПТ немуп тәхет верты шир вәд. 2020-мит од вәнты Юграйн йилуп щимәщ утәт вердыйт. Ит – щит «Дальний Нырис» (Нефтеюганский район) немуп мұв, хута ар номәр юх вәд. Евгений Петрович ясәң ширн, щитәт 60-кем метра пәдаттыйн. «Щәта иса вән юхәт. Мұң ши тәхи «Кедровые леса Югры» немуп непека хәншты ләңхалўв. «Юганскнефтегаз» па «Роснефть» әх ши верпида кашащсәт, кўш щәта таш холумтләт. Ешайн ООПТ верты олаңән округевн правительствая ай павәтлўв», – лупәс департамент кәщә.

Рўтыщәты ищи шир вәд

«Нумто» немуп парк па Тәрум дор кәрт хұв тәхийн вәдләңн. Шив Нуви сәңхум вош эвәдт тухләң хопн йиты муй Нижний Сортым эвәдт яңхты номәд вәд. Е. Платонов нәмәсд, щит пәты немхәнты ар хуят рўтыщәты ши мұва яңхты ән питләт. Интум вәнты тәп непекаң әх, нявремәт вәнләтты мир па вәнлгыйлты айдат әх шив юхтыйлдәт. Кўш

щиты, ищи па рўтыщәты вер ләщәтты нумәс вәд. Тәрум дор кәртән 20-30-кем хуят вәд, тәм ванән щәта Тәрум хот па визит-центр немуп тәхи омәссы. Парк хуши әхәт рўтыщәты тәхи верды, щәта мир вәдты-холты хот, вой-хўд ведты тәхи па па утәт вердыйт. Щит тумпи музей пўншты нумәс вәд. Евгений Петрович лупәс, хән щит верды, «Сургутнефтегаз» рәпатнекәт шив тәтләтты мосд, ләдн сыстам мұв па шуши мир вәлупсы ат шивәдләт. Мосәң, ши юпийн мұвев хәдтыт ән питләт. «Нумто» емәңхәтл пориләты едпийн ши мұвн А.А. Дунин-Горкавич вәлупсы олаңән сохәд нух ехәтлы. Вантә, ши хә 1901-мит одн Касуман па Тәрум дорн вәс.

Емәңхәтл пурайн мирхот, ванлгупсы па путрупсәт питләт

«Нумто» кәщә не Л.Матвеева лупәс, 20-мит од вўраңән «Современное состояние и перспективы Особо охраняемых природных территорий в промышленно развитых регионах» немуп мирхот верды. Щит Нуви сәңхум вошн ай кер тыдәш 23-мит хәтәдн питл. Е. Платонов лупәс: «Пориләты пурайн мұң путәртлўв, хәс од мәр ши тәхи рәпатайн муй ям вер вәс па муйсәр верәт тўңширәңә ләщәтты ән тывәс. Вән кер тыдәшн па Ас нопәтты тыдәшн киникайт мийлјаты хотәтн «Природный парк «Нумто» немуп ванлгупсәт питләт. Мұвев хұваттыйн «Нумто» тәхи олаңән арсыр путрәт мира путәртлўйт, щәлта «Марш парков» немуп вер верды».

Реональда ОЛЬЗИНА

Щиты Иван Григорьевич Истомин олаңан лупты рәхл. Вантэ, дүв юрн мир олаңмит путрәт хәншты хәя вәс. Тәм вә- таң ики сәран па юрн ясәңңа- нән путрәт, стихәт хәншәс.

И.Г. Истомин тәндуп тыләш 7-митн 1917-мит одн Лорвош район Муши кәртән хўд ведпәс- ләты сәран хә хотн сема питәс. Хәлум тәд луватн Ваня-пухие полиомиелит мәшн мәшитәс па кўрды йис. Рәтләд апрәң пух шадитман тайсәт, яйд юх эвәлт немасыя костыль утңән верәс па нивәд од луватн Ваня айкемн ши утңән пида шәшты питәс. Ши пура вўш эвәлт дүв «Ванька- встанька» немн мәсы, тәп дүв юхды лупәс: «Яна па, ма Ванька- встанька, дольдум па ад тейлуд, тейлуд па ид ән питлуд, ид питлуд ки – нух дольдуд...».

Ваня тәп 9-мит тәдн вәнд- тыйлды однитәс, 1934-мит одн әшкола етшуптумал юпийн Пуд- навәт туземной педтехникума яма экзаменәт мәс. Тәта дүв стихәт хәншты питәс, 1936-мит одн Ямал мўв газетайн дүв олаң «Вўды» стихәд етәс. Ши тумпи дүв олюпән хур хәншты вер сәмәңа тайс па «Искры Ямала» журнала китум путрәт тўнматты хәя вәс. 1938-мит одн Иван яма техникум етшуптәс па тәм тәхи олаңмит диплом еша холумтәс. Ши юпийн Иван Григорьевич Пуднавәт вошн политико-просветительс- кой әшколайн мир рўщ па юрн ясәңңана, хур хәншты вера вәндтәс. Ям арат од Щаня юхан хонәңән омәсты Ямкәрт хуца хәнты нявремәт пида рәпитәс. Щәлта Пуднавәт вошн тынесты вера вәндтәты училищайн кәща ләңкәр хәя вәс.

1950-мит одн Иван Истомин юрн мир «Нарьяна Нгәрм» («Вур- ты Увәс мўв»), щәлта «Красный Север» рўщ газетайнәңән айке- ләт әкәтты хәя па кәща ләңкәр хәя рәпитәс.

1953-мит одн Иван Истомин хәншум «Наш Север» немпи олаңмит киника етәс, елды щит атәлт юрн ясәңән версы. 1955- мит одн 38 од луватн Иван Исто- мин СССР писателәт тәхия вўсы.

1957-мит одн Тюмень вошн «Любимый Север» киникайд етәс. Иван Истомин хурамәң увәс мўвев, шуши мир вәлупсы, хўд ведпәсләты па вўды таш давалды ех олаңән стихәт хәншәс. Лўв

Сәран па юрн пух

хурамәң увәс рәт мўвәд олаңән хәншум стихәл дўңтаты:

Весна северного рыбака

*Уж везде чернеют сопки тундры.
Как прозрачен синий небосклон!
Лишь Урал белеет сизокудрий,
Незакатным солнцем озарён.*

*В облаках, перекликаясь чётко,
Журавли плывут издалека.
Снова белопарусная лодка
На волнах качает рыбака!*

*В юном сердце счастье и отрада.
Штормы и туманы – не беда.
Как рыбак в районе Салехарда
Он себя прославил навсегда!*

Пастух

*В небе звёзды бродят без дороги,
Там пасёт их месяц косорогий.
Звёзды там, олени – на снегу,
Их я очень зорко стерегу.
Рыба любит воду, птица – небо,
Мил оленю свежий мох, а мне бы
Больше ясных дней, да зорче глаз,
Да прийти к стадам ещё не раз!*

1958-мит одн Иван Григорье- вич Тюмень воша касләс, щәта 1965-мит од вәнты Тюменской киникайт есәлды тәхийн кәща ләңкәр хәя вәс.

Лўв 20 мултас арсыр путәр, моньщ, стих па па утәт хәншәс. Щитәт рўщ, сәран па юрн ясәңән етсәт. Ванкўтды Тюмень вошн драмтеатр хуца лўв «Цветы в сне- гах» путрәд хўват етнхот альды.

И.Г. Истомин путрәт хәншты вер тумпи хурәт хәншәс. «Арест

легендарного вождя ненецко- хантыйской бедноты Ваули Пиеттомина» па «Ленин на Яма- ле» хурңәлад Пуднавәт вошн музейн вәлдәңән.

Нявремәт вәндтәты па путрәт хәншты вер пәты Иван Истомин «Знак Почёта» па «За трудовую доблесть» мевд посңәңән мой- ләсы.

Лўв нявремәд Валентина, Анатолий, Александр ащел иты нумсәң хуятәта йисәт. Дыв яма нәмләт, хуты ванкўтды дыв хотәдн мойң ех вәсәт, ащел путрәң икия вәс.

Иван Истомин сема питум Муши кәртән нәмты пәты етн- хотәт ләщәтдыт, тәм тәдн ищи щит версы. Ешавәд Ямал мўв газетайт есәлды хотн Иван Истомин хур пос тывд. Катравошн кўлупн «Цветы в снегах» етнхот ванлдәсы. Ши тумпи Пуднавәт вошн «Сказки дедушки Ивана» киника етәс. Лорвош районән Иван Истомин немпи литературной премия версы.

Юрн па сәран мирңән путрәт хәншты хә И. Истомин вәлупсәдн мәшәң па кўрды вәс, тәп иса пурайн щикем тарум па сәмәң хәя хәщийләс. Лўв вәщ тыләш 27-митн 1988-мит одн әнтәма йис, Тюменьн шависы. Иван Истоминән хәншум киникайт, стихәт, путрәт иса пурайн мўң пидәва хәщдәт.

Людмила
СПИРЯКОВА

Ханты ими сәмн ям пәнт хәщуптәсәт

Евдокия Николаевна Вожакова (Рандымова) шәһәт 1949-мит олн лыпәт хойты тыдәшн 9-мит хәтәдн нялъянкем верста вүшн Тәрум дор вош кимәдн сема питәс. Лүв хәдүм ол юхды давәрт кәши-мәш эвәлт әнтәма йис.

Тәм имие вәдупсәл тәмиты мәнәс. Лүв Николай па Анна Рандымовнән хотәң әх хуши күтуп няврема вәс. Тәрум дор ай кәртән эвие нял класс етшуптумал юпийн Касум әшколайн елды вәндтыләс. Әхәт Ёмвошн педучилища тәхия питәс па щәта Алексей Михайлович Сенгеповән рәт ясәна вәндтәсы. Щи оләтн айдат не Владимир Волдин хәншты хуят пида вәтаңа йис па радива хотн ванкүтды айкеләт мира павтәс. Щи юпийн Ленинград вән вошн непекәң хуятә йис. Тәта лүв Николай Иванович Терешкинән па Матрёна Панкратьевна Вахрушевайн-Баландинайн рәт ясәна вәндтәсы. Евдокия Вожакова рәт ясәңд яма тәйсәлә. Ёмвошн лүв айдат әвет па пухәт вәндтәты па ай леккара йиты тәхетн хәнты ясәң тәс.

Мет вулаң вер, щит хән Евдокия Николаевна па хәнты ясәңд етты газетая арсыр айкеләт па арәң-моньщәң хәншум утәт

китыләс. 1966-мит ол вүш эвәлт «Хәнты ясәң» (сыры «Ленин пәнт хүват») газетая путрәт па моньщәт тәтыләс. Ияха ки лүңәтты, 40 мултас ол щи вера пунәс. Округ луваттын ай кәртәта муй па вошәта яңхәс па арсыр айкеләт хәншәс. Хәннехәйта әмәщ вәс хәншум утләл лүңәтты па хүрәт күтн вәтәң әх шивадәты. Вантә, лүв хүвн хурәт вүты питәс. Мет оләң щимәщ хур вүты хушап Петр яйд эвәлт хәщәс, щит «Смена-8» нем тәйс. Щи вүш эвәлт хур иса вүйләс. Тәм имие вән пәмәшипа шуши мир газета есәлты кәща хәя путәртәс, щит Григорий Дмитриевич Лазарев. Тәм хуятн арсыр хәншты верәта вәндтәсы па щи рәпата пәты итәх пурайн вухн сухуптәсы. Катра еслум непекәт күтн Е. Вожакова хәншум айкеләт, моньщәт, йис путрәт вәлдәт. Мосл лупты, лүв округ луваттын ар хуят вәтаңа тәйс па щи пәты ванкүтды лыв однедн газетая хәншәс. Лүв шеңк яма ясәңд тәйсәлә

Е.Н. Вожакова архив хур

Е.Н. Вожакова

па щи пәты шуши мирн әмәщлуман лүңәтсы.

Е. Вожакова арсыр верәта вүйантыләс. Дын Светлана Кононова пида нявремәт лүңәтты пәты «Хәтдые» киника есәлсәңдн. Лүв па непекәң әх пида «Русско-хантыйский разговорник» есәлсәт. Кәт пүш «Тев-тев тыхәл» киника ләщәтыләс. Щи

күтн па хон мұва яңхәс, хута хәнты па юрн ясәңдән айдат әха тәс. Е.Н. Вожакова вәдмал мәр ям па нявләк хәннехуятәт пида вәйтантыләс. Щи әх хәнты имие сәмн ям пәнт хәщуптәсәт. Интәм нын веритләты хәнты газетая хәншум моньщәл лүңәтты.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Вүды лүв оләң па вурңа

Вүды лүв оләң па вурңаләңки вәсәң. Вурңаләңки кашәң хәтл түтьюх ләщәтйыл, вүды лүв оләң – вуй кавәртйыл.

Имудтйын вурңаләңки ар түтьюх ләщәтәс па нәмәсл: «Муй вүрн вүды лүв оләң вуй кавәртйыл?»

Вурңаләңки шухал ова нух омсәс, щәдта идды вантты питәс. Вантләдә, вүды лүв оләң йиңк кевпүт нык тәхәртәс. Йиңкәл кавәртты питум артән вүды лүв оләң каврум йиңки кевпүта еслумтәс, кевпүт ов имухты вуйн хүвләсы.

Вүды лүв оләң щи вуй нух хонсәлә, кевпүтл па йиңкән пунсәлә па нык тәхәртсәлә. Кевпүтн йиңк кавәртты питум артән вурңаләңки шухал вүс хүват кевпүт лыпия еслумтәс. Еслуммал юпийн и пүш тәп үвтыләс: «Кар-р-р!» Па каврум йиңкән щив щәкәрсә.

Вүды лүв оләң вурңаләңкел нух вүслә па екара вүйкәслә. Лүв атәлт питәс кашәң щос вуйка-вәртйылды. Щиты атәлт вүды лүв оләң ин па щи вәд вуй кавәртйылдман.

**Непека хәншәс
Евдокия РАНДЫМОВА**

Тәм путәр «Ленин пәнт хүват» газета 1979-мит ол 13 номер эвәлт вүсәв

Дўв щирәлдн вўдэт тайл

Ёмвошн ван хәтлуп тыләшн Экспоцентр немуп хотн округев дуватн арсыр летутәт па пурмәсәт ед тыныты хәннехуятәт пәта немасыя ванлтупсы мәнәс. Щи вулаң тынесты хәрн крестьянско-фермерской тәхи пўншум хә пида вәйтантийдсум. Тәм хәнты хә Алексей Тарлин имисаңн Касум вош Нуви сәңхум район эвәлт юхәтсәңн.

— Нәң вәдты-холты щирен олаңн еша путәрта.

— Ма Касум вошн Нуви сәңхум районән вўды таш давалты хә хоттел ех хуши сема питсум па енумсум. Иса айтедн ащем депн вәсум па кашаң пўш вантсум па тўнщирәңа арталәсум, муй щирн лўв итәх щосн вўдең әхәлд верты юхәт ләщәтл. Мә-та юхәт немасыя хўв-шақ сорәдтәл па муйсәр нёвәш юхәт эвәлт әхәлд пәтәт менәтты пинь-щәл. Кашаң вер мәнема вера әмәш вәс уша павәтты. Щәлта ащем вўды әхда нух кирты пурмәсәт ямсыева ён-тәс. Кашаң нюки кел мәңхәлд тўнщирәңа арталәс па лыпаща ювум мәңхләт немасыя такашақ йирәс. Вантә, щәха вўды ташәт да-валты пурайн хән па лўв тәмиты вўды кир-ты пурмәсәт пида вул-кемәты веритл. Касум совхос щи арат вўды таш вантты пурайн деваса немудты кәм ищипа ән мушатлән. Советской дащ оләтн, вантә, мўң юкан вўдылўв ищиты совхос ташәт хуши вәсәт. Әхәт иса 1990-мит оләт вўш эвәлт итәх хәннехуятәт дыв юкан вўдыдал атәлт щирн рәт мўвладн давалты питсәт.

— Мәта тәхийн нәң вәндтйылдсән па муйсәр рәпатая щи вәндтум вер етшуптумен юпийн мәнсән?

— Ма Касум вошн вәдты кўтуп әшкола

А.С. Тарлин имел пила

етшуптумем тумпийн, немудты тәхийн па ән вәндтйылдсум. Иса 1991-мит олд вўш эвәлт па 1993-мит олд вәнта Газпром немуп тәхийн рәпитсум. Ищи оләтн ащем совхос эвәлт пўңда мәнәс, лўв юканда тәюм 30-кем вўдыдал ияха әктәс па рәт щирн вәдум мўвева вәнт кәртәва нюхтәс. Ма рәпитты верем сунуптәсем па ищи лўведа вўды да-валты нәтты питсум. Вәнт кәртән, вантә, хўд ведпәсләсўв, пура-пурайн вәнтвой ведты яңхсўв па вўдылўв пида вулкемәсўв. Тыләш мәр вўты вух муйсәр тәхи эвәлт холумты щир тәйсўв па рәпата щирн лўңәтты оләт ищи мәта хуятән па лўңәтсыйт? Щит пәта ма йилпа мулды вер Касум вошн кәншты питсум.

Хўв муй ван кўт вәсум па еша вәд Касум вош этнографической парк-музей хотн рәпата мушатсум. Щи тәхийн

ма йис пурмәсәт да-валты хот хә щирн рәпитсум. Рәпатаем тәп етшуптәдем па кәт хәтл мәр иса вәнт кәртәмн юкан вўдыдал кўтн вәдлум па мәнема мосты верәт ләщәтлум. Яңкем олд мәр ма этнографической музей хотн щимәш рәпата тәйсум.

— Нәң щиренән, ям па мосты юкан вер мушатсән?

— 2013-мит олдн, ма округев верум йилуп закон щирн крестьянско-фермерской тәхи версум. Ин, вантә, частной предприниматель әхлўв щирн иса вәдты питсўв па щит пәта мўнева рәпата оләт государства эвәлт иса пенсияя мәнты вўш вәнта лўңәтлйит. Кат-ра пурайт иты тәмхәтл юкан вўдылўв ищи да-валдўв па рәт мўвлўвн вән кәртәтн вәдлўв. Тәп щи вер вевтам, ху-ты кашаң олд мәр мўң хушева вўды тайты тә-

хет иса шимла йиләт. Товийн муй лўңән шеңк ар щимәш тәхи иса тўтән десыйт. Щит пәта ма юкан вўды-лам ияха әкәтсум па 15-кем километра хўвата вәнт кәртәм эвәлт увәс пеләк педа касәдсум. Ин нәмәслум, муй щирн щи йилуп тәхийн вәнт кәртәе омәсты рәхл. Тәняд олдн Ёмвоша яңхсум, хута арсыр округев дуватн верум крестьянско-фермерской тәхет кўтн кәсупсы мәнәс. Щи кәсупсийн ма юкан вў-ләт тайты щирн Югра правительства эвәлт грант вухәт холумсум. Әхәт щи вулаң нәтупсы унтасн мәнема мосты «Буранәт» муйт йил-па ләтсум. Щәлта вўть-щәлум йилуп хотәт вәдты мўвемн омәсты па вўдәт елды енмәлды.

— Тәта нын арсыр хәнты мир пурмәсәт па ләмәтсухәт вошәң әхлўва тыныләты. Щи утәт, алпа, ищиты нын версәты муй ёнтсәты?

— Тәм тынесты хә-ремн вәдты ләмәтсухәт, вейт, сәк эвәлт кәртум сыр-сыр хурамәң шўң-кәт иса имемн па эве-ңадамн тәса ёнтсыйт па ищи кемн хурамәңа ләщәтсыйт. Вўды ке-пәлд пида иса неңдам рәпитләт, ма па вейт, рўщ щирн буркайт, тәп тәта мосванән ямсыева айдта вәндтйылдсум пә-тыйн ёнтты. Тәм йисн, вантә, щимәш вейңән тәсыева пәттәты хә әх мўң хушева әнтәм. Ма щиремн, хән нәң мулды вер яма ләщәтты ки хошлән, щит мет вулаң па мосты вер.

Владимир
ЕНОВ

Вўдең ёх нётасты непек ын тайлдат

Төнял вўдең мир емәңхәтла Когалым воша Ямал эвәлт юрнәт юхтыйлсәт. Нял әхәлн дыв кәссәт па пасыр кәсупсәта вўянтыйлсәт. Ши ёх кәщя Роман Махалкович Айваседа вәс, дўв юрн мўвн ООО «ЛУКОЙЛ-Западная Сибирь» хуши шуши мир пида рәпитл.

Мўң вәнтән вәлдўв, щит пәты ташдўвн шимл вўды вәл. Тәл, лўң па сўс щәхрәт тайлўв. Тәл пурая йитийн мирев тәл щәхәра касәлдәт. Пәшас дыпийн войлўв немхәнты ын тайләлдўв, дыв щәхәрн вәлдәт. Вәйт дор тыләщн, хән туләх вәл па пелңа әнтәм, вўлэт хәрн яңхләт, шуши ёх нәдам вәлемәлдәт, хута войлал вәлдәт. Мосты пурайн па доньщ тәп питты пиньщәл, ар тәхи эвәлт вўлэт ияха әкәтлүйт.

Войдал худыева вәдәл

Вўдең мир немхәнты нух ын лўңәтләт, муй арат вой тайләт. Кашәң вўды пос тайл, щит пәты па хуят вой мўң имухты шивәләлўв. Ши юпийн хәннәхә ай павәтлўв,

хути войл мўң хушева юхтәс. Дәпаттыйлты ын рәхл, хән па хуят вўды тәшева юхтәс. Щиты ки верлўв, Тәрум ацийн шәкатлынов.

Вўдең мир вухн нётты непек ын тайлдат

Ямалн вўдең ёх питы вуй холумты тәхет пида экономической непекәт ын хәншләт. Пуковской районән кәщә хот «ЛУКОЙЛ» пида щимәщ непек хәншәл. Мўв ил-пи тәщәт вўты мир кәщә хота нётасты вух сухуптәлдәт. Районәвн вет община вәл, щәта вой-хўд вәлпәсләты па тәщәт давалты мир рәпитләт. Кашәң ол кәщә хот тәрум пәты дыведа бензин, «Буранәт», хопәт па холпәт мийләл. Ши юпийн община кәщайт щитәт рәпатнеклада ара ортләт. Щәлта вўдең ёх кашәң тыләщ губернаторской немуп вухн мәлуйт, щит хәлүм щурәс шойт вух араттийн. Нўша ёх нух нётты вух вўтыя Пуковской район кәщә хотн нух хәншәныщләт. Общественной верәт арталәты хуятәт ямсые-ва нух вантләт, дәлн нўша мир ат нётсийт. Щит пәты ын рәхл лупты, мәтты ёх иса нўшәя вәлдәт.

Реональда СУРЕЙСКАЯ
хәншәс па хурңан верәс

Роман Айваседа Когалым хуши
вўдең мир емәңхәтәлн

ВӘЯТН ШИ ОДЉЃЃЃ

Тәрумидпийн мет ар вўды Ямало-Ненецкой автономной округ хуши вәл: 700-кем щурәс вой. Арәл пеләк вўды – щит хәлүм щурәс мултас вўдең хуят войт. Ёмвош округән 39 щурәс мултас вўды, юкан войт кәт щурәс мултас хуят хотәң ёхдал пида тайләт.

Мосл лупты, ши мойң ёх вәнтәң юрн ясаңән путәртләт. Мўң мўвевн щимәщ юрнәт Нижневартовской па Нуви сәңхум районәнән вәлдәт. Р. Айваседа лупәс, ши ёх пида дыв иширн путәртләт. Нәрмәң юрнәт пида дыведа даварт путәртты, дыв ясәл иса пасыр.

Вәнтәң юрнәт шимл вўды тайләт

– Мўң 22 хуят Пуковской район эвәлт тыв юхәтсўв. Ма Тарко-Сале вошн вәлүм, ёх-дам Ханымей кәрт эвәлт тыв йисәт, дыв вўдең хуятәт. Ямалн иши Вўдең мир емәңхәтл верантыйлды, кәсупсәт па вәлдәләт. Щәта мет сыры вўдең әхәлн хә ёх навәрләт, щит юпийн дыв әхәллада неңәт омәсләт па кәсләт. Хән тыв юхәтсўв, уша версўв, хәйт дыв әхәлладн кәсләт, неңәта кәсты әш

хўват тәп дыв вўдыладн мәнты рәхл. Мўң ши одәңән ын вәсәв, щит пәты неңлўв вўдылад тыв ын тәсәт.

Пуковской районән «Верхне-Пуковской» совхоз вәл, итәх шуши ёх юкан вўлэт тайләт. Тәщ давалты тумпи юрнәт хўд вәлпәсләләт, щит пәты лўңән дыв юхан хонәңән вәлдәт.

Кўтлупн Роман Айваседа вўдең мир емәңхәтәлн
Когалым вошн 2016-мит олн

Хэ рэпата верты хошл

Йис Ас мўвн 1950-мит одәтн йилуп вошәт омәсты питсайт. Имудтыйн лыпәт енумты тыләщ 22-мит хәтәдн 1961-мит одн юхан Ас кимәдн мўв идпийнпиты вуй кәнштты ёх кәщә-ел Михаил Ветров пида юхәтсәт. Дыв щәта рәпитты однитсәд. Щиты вәсы мәнты тыләщ юхан Ас хонәңән оләң пўш нефть вәйтса. Әхәт тәм тәхи Нефтеюганск воша немәтса. Щи пурайн йилуп вош омәсты арсыр мўвәт эвәлт мир юхәтты питсәт. Хәнты мир ищи йилпа тывты вошәтн рәпитсәт.

Тәм хәтд ма нынана хәншлудм Валентина Дроздова (эви опраш немд Епаркина) оләңән. Лўв пидада ма Нефтеюганск вошн вәтаңа йисум па иньщәссем.

– **Нәң мәта мўв хәнты?**

– Ма Нижневартовской мўвн Аган вошн сема питсум па енумсум. Щит Сәрханл хәнты мир ай кәртые. Мир тәта күтәдн яма па рәтна щирн катра вәсәт. Нәмдем, ая вәд-мемн мўң ар хуят яха воньшумутәт вонь-щты яңхийдсүв. Арсыр рәпатая яха кўнше-мийдсүв. Ащем – Антон Еремеевич, аңкем – Анастасия Ивановна Епаркинәң. Дын вой-хўд ведпәслуман йис хәнты мир вәдупсийн вәсәң. Аңкем яма ёнтәсты хошәс. Ма лўв

пәдада вантман ищи еша вәндсум шукщәты.

– **Путәртә, муй тәхийн вәндтыйдсәң, муй иты вәдупсәң мәнд?**

– Ма ашколаем етшумем юпийн нәмәс-сум, муй тәхия елды вәндтыйлды мәнты. Па ши күтн Сәрханл вош эвәлт техничской училище тәхийн нявремәт вәндтәты ёх юхәтсәт. Дыв эвәлтада уша йис, арсыр хотәт омәсты хуятәта щәта вәндтыйлды рәхд. Щиты ма Сәрханл воша сварщик вера вәндтыйлды мәнсум. Ащем шәңәт мәнema лупәс: «Эвие, щит хуты ики вер». Аңкем шәңәт хўв мәр дявтәс. Я-а, ин вәндтыйлды тәхема юхәтмем артән ши ёх нәхумсәт: «Нәң, вантә, эви, мосәң, нәң хот штукатуритты неңа

В.И. Дроздова ёнтәсман омәсд

мәндәң?» Ма па шеңк ләңхасум сварщик верёша павәтты. Вәнд-тыдум олдамн ма и атәлт эви тәп па 30 пух нявремәт вәсәт. Щиты ма вўраемн каврум карты яха верты неңа йисум.

– **Нәң хә рәпәта верты тәхия вәндтыйд-мен юпийн муй тәхийн рәпитсәң?**

– Щәдта 1972-мит одн Нефтеюганск вош омәсты тәхия китсә-юм. Иса 18 тәд вўш эвәлт пенсияя мәнте-м вәнта сварщик неңа СУ-10 хуца рәпитсум. Мўң нявремәт хәтд мәр тәйты па мир вәдты хотәт омәссүв. Щи тум-

пи культура верәт тә-ты хотәт версүв. Щирн тәп мўң рәпитум тәхев хотәт омәсман вәс. Ард пеләк хот Нефтеюганск вошн версүв. Ма рәпа-та верем тәса па яма ләщәтыйдсәм. Имуд-тыйн 1982-мит одн яха рәпитты ёхдамн депутата пири-сәюм. Щиты па хәдум пўш Нефтеюганск вош ду-ма хуца мир пири-юм депутата вәсум.

Валентина Ивановна ар ол яма рәпитмал пәта Россия мўв «Ветеран труда» нем тәйл. Щәдта «За освоение недр и развитие нефтегазового комплекса Западной Сибири» немуп мевд пошн мевдәл хурамман вәд. Тәм вән мойлупсылўвела 28 ола ювмалн катлуптәсы.

Валентина Ивановна Нефтеюганск вошн 45 ол вәд. Икелд пида Ирина па Светлана эвәңән енмәдсәңән. Тәм имие хиднеңиет тәйл. Хилдылал ёнтәсты па сәк эвәлт хәнты мир хән-шет кәрәтты вәндтәлдә. Шуши мир емәңхәтлә-та па вәйтантупсәта яңхийд.

В.И. Дроздова мир күтн шукщүман омәсд

Ульяна ДАНИЛО

Увас мир кәсупсэта вәндтәты хә

Тәм ванән Сәрханл районән нявремәт пәты увас мир кәсупсийн ма физической культура па спорт заслуженной деятель хә, Александр Тасманов вәндтум хуят Андрей Филиппов олаңан хәншлудм.

Лүв тәм пура вәнты Сүмәтвош район Саранпауль кәртән нявремәт кәсты вәндтәд. Лүв Сәрханл районән Увас мир кәсупсыя мет ар 12 няврем тәс, дыв щәта нух питсәт.

Андрей Дорофеевич вүдең хоттелд әх хуща 1960-митодлыпәтхойты тыдәщн олаңмит хәтлән сема питәс, мо-сәң, щит пәты нявремәт кәсты ям вәндтәты хәя йис. Щиты путәртәд: «Ма – сәран хә, Саранпауль кәртән енумсум. Аңкем ащем – вүдең әх, ащем бригадира вәс, аңкем лүв пиләда касәдман янхәс. Мүң вухаль вүдең әх пида ияха вүды тащ давалдсүв, щирн яма дыв ясәел тәйдем. Пётр Спиридонович Анямов пирәщ хә яма нәмдем, хутыса лүв мүн пиләва вухаль ясәңан путәртәс. Ин мәнема шеңкшаль, вухаль нявремәт рәт ясәңан ән путәртләд. Ма дывел еша вәндтәдлдам».

Ашкола юпийн Андрей Филиппов Пуднавәт вошн войт ямәлты техникумн вәндтыләс. Тәта ведьщи Увас мир кәсупсәтн кәсты питәс. Лүв Ямал мұв вәтәң хәйн Геннадий Сысолятинән вәндтәсы. Ин пура вәнты итәх пурайн карты кел хұват путәртләңан. Няд ол мәр Андрей Филиппов Ямал мұв пәты Увас мир кәсупсәтн кәсәс па нух питыләс. 1985-мит олн 25 ол луватн лүв Увас мир кәсупсәт хұват мастера йис.

Непекәңа ювмал юпийн Саранпауль рәт

кәртәда керләс, тәта яң ол вүдәт ямәлты хәя рәпитәс. Тәп кәсты вер щиты щи мосман тәйс. Имудтыйн Сүмәтвош район спорт верәт тәты комитет кәщайтән А.Д. Филиппов Саранпауль кәрт нявремәт Увас мир кәсупсәта ләщәтты рәпатая вохсы. Щиты лүв хәс мултас ол нявремәт кәсты вәндтәд. Лүв ясәңд щирн, арсыр мирәт нявремәт кәсты вуратләд, тәп мет вухаль, сәран, юрн па хәнты нявремәт щи верн яма хошләд. Вантә, дыв әйтелдн әхәл шәпи навәрләд, тынщаң па лаюм тәхләд.

Ин Саранпаульн 15 эви-пух кәсты вәндтәйлләд. Дыв ванкүтлы Россия па округ Увас мир кәсупсәтн нух питләд.

Мосл ястәты, хуты кәрт пүңәдн 15 верста вүшн немасыя тәхи вәд, щәта кәсты пәты хот, пе-

вәдты хот па па мосты утәт вәдләд. Тәдн духн янхты пәты немасыя әш верды, лүңән нявремәт 3-5 верста хәхәдләд. Щәта нуви түт ву-щитты ай станция вәд, щирн етн ияха пәсан хонәңан әктәщийлләд па путәртләд, муй щирн хәтл мәнәс, муй щирн елды кәсты щира ләщәтты питләйт. Хуятат товат па па пәсан юнтупсәтн юнтләд.

Иньщәссум, хуятат вәндтәты нявремәт эвәлт мет яма кәсләд? Юхды А.Д.Филиппов лупәс:

– Ин Сергей Анямов айлат хә яма кәсл. Лүв ая вәдмәдн ма хущема секцияя юхтәс. Па нявремәт күтн мет ай вәс, тәп ешавәс щикем яма кәсты питәс. Ма яң ол лүвәд вәндтәсем, иса Россия па округ Увас мир кәсупсәтн нух питыләс. Ин лүв вәна йис, Нуви сәңхум вошн вәд па рәпитәд, тәп елды Увас мир кәсупсәта ләщәттыл. Ар вәндтум хуятдам Ямал мұв пәты кәсләд. Итәх пухәт әрәңа йисәт па ин

«Центроспас-Югория» тәхийн рәпитләд. И пух Ваня Толстов Ём-вош технолого-педагогической колледжән кәсты вера вәндтәты хәя вәндтәйыл. Тәм кәсупсийн Снежана Савчук, Лена Тихонова па Максим Никитин мет яма кәсләд. Сүмәтвош район кәщайт 350 щурәс шойт вух мәсәт, ләдн Сәрхәнд мұва Увас мир кәсупсыя нявремәт тәты.

Андрей Дорофеевич путәртәс, муй лүв верл, ләдн нявремәт Увас мир кәсупсәта сәмәңа ат йисәт па секцияя ат юхәтсәт:

– Вантдем, мәшәң няврем ки, тәп верәл яма тывәд, ма лүвәд мет яма нәтдем. Вантә, ешавәд щимәщ нявремәт яма кәсты пиньщәләд. Ям арат ол юхды Саша Сметанин пух вәндтәсум, лүв меттәса лаюм тәхәс. Ай пурайн лүв еңк әхтыя ил питәс, ухдмәшмәлсәлә. Лүвәда хәхәдты па навәртты ән рәхәс. Мүң аңкел пида лүвәд хәлүм ол хәнәя тохтурәт эвәлт арсыр кәсупсәта тәтьлясәв. Лүв кәсупсәтн иса тынщаң па лаюм тәхәс па нух питыләс. Щиты лүв яма щи йис. Ин вәна йис, Саранпаульн вәд па машинайн янхты хәя рәпитәд. Ма мет сыры вантдүм, муй няврем мет яма верты хошл, щи юпийн вәндтәдем. Эвет пида ям рәпитты, пухәт итәх пурайн ән хәдәнтләд.

Щи тумпи А. Филиппов Саранпаульн кәсты нявремәт күтн кәсупсәт ләщәтл. Па эвет-пухәт щитәт ванттәд юпийн секцияя хәншәньщты юхәтләд.

Людмила ШУЛЬГИНА
хәншәс па хур верәс

А.Д. Филиппов нявремәт пида

Ханты яснәт, моньщәт посн нумсаң непек

Ай кер тылдың мўң мўвева йилпа венгерской учёной не Жофия Шён (Ковач) юхәтл. Дўв Мюнхенской университетән айдат ёх ханты ясәңән путәртты вәндтәл. Ши тәхи тухәлпи Гамбургской университетән мўң яснев вәндтәл. Будапештской университетән Марта Чепреги ханты ясәңә вәндтәл, Тартусской университет хуши (Эстония) – Герзон Клумпп. Хельсинки вошн мўң рәт яснев Мерья Сало дерамтәл. Ширн, тәм йисн па хон пеләк хуши ар тәхетн ханты ясәң вәндтәл.

Ж. Шён юхәтты елпийн хәншлўв, муй дўв 2010-2015-мит оләтн уша павтәс, хән округева путрәт әкәтты юхтылдәс. Ши пурайн дўв Ёмвошн, Пыть-Ях, Игрим, Тром-Аган, Угут, Пунси кәртән па Вән па Ай юхан вўт кәртәтн вәс. Мет сыры кәт путәр сувн хәнты яснәт нух хәншты вўтьшиләс. Ар хуят дўведа ай павәтсәт па щит унтасн Дор вош, Касум па сәрханл хәнтәт путәр сувәтн яснәт, арәт па моньщәт хәншәс. Щит рўвн диссертация непек хәншәс па 2014-мит одн Людвиг-Масимилиан немуп Мюнхенской университетән щитл посн учёной нем холумтәс. Щит верты Жофия Шёна обско-угорской ясәңнән дерамтты неңнән Елена Скрибник (Мюнхен) па Марта Чепреги (Будапешт) нөтсәңән.

Төрүм илпийн дәлн ханты ясәң уша ат верды

Ж. Шён: Диссертация непекем «Послеложные конструкции в разных диалектах хантыйского языка» ширн альщәды. Щитем юпийн хәнты яснәт эвәлт словарь верты дәңхалум па Интернетн пундем, дәлн па хуятәт щит иши ат дўнәтсәт. Щәлдта В. Штейниц хәншум хәнты ясәңуп словарь электронной ширн дәщәтты нумәс тәйлум. Итәх хәнты путәр су-

вәтн хўв вўш эвәлт нем-хуят ән путәртәл, ши яснәт непекем хәншәс. Щитәт мўң английской, немецкой па рўш яснәтә тулмаштәлдүв, әхәт иши Интернета пундәлдүв. Юганской путәр сувн әктум яснәт эвәлт онлайн словарь верты дәңхалүв, дәлн тәрүм илпийн вәлты мир ши ёх путрәт ат хәләнтсәт. Ученой ёх пәты иши щит верлүв. Вантә, итәх хуятәт юврая хәнты ясәң оләңән непекем хәншләт, дыв ушәңа арсыр путәр сувәт ән вәләт. И путәрн сынской па юганской яснәт ияха дывәлтәт. Мўң ши вер нух тўңматлүв.

Ма нәмәслум, щиты верты мосл, дәлн тәрүм илпийн мир хәнты ясәң оләңән уша ат версәт, хуты ши ясәң арсыр путәр сув тәйл па щитәт ар хураспет. Хәнтәт – и мир, тәп дыв вәлты мўвед вән, щит пәты ар ширн путәртләт. Юганской хәнтәт хәтанят пида ванән вәсәт, касум ёх юрнәт, сәранәт па вухалят пида вәйтәнтәйлсәт. Шуши ёх ивәнтды хәнты, юрн па сәран яснәтн путәртсәт. Щит пәты хәнты ясәңән па мир яснәт вәлдәт па хәнтәт ар ширн путәртләт.

Ишқи киньщи пелңайт эвәлт мет пәл

2012-2015-мит оләтн Ж. Шён Ай па Вән Юханән и-кәт тылдың

Жофия Шён (Ковач)

мәр вәс. Ши пурайн юганской путәр сув мет яма уша верты дәңхас, дәлн ши ясәңән иса яма путәртты. Ши пурайн ар пелңа вәс, пелңайн пурсы па дўведа вәнтән вәлты давәрт вәс.

Ж. Шён: Хәдүм ол юхды Ай юхан тый вәнты яңхсум, интум Вән юханәт тый вәнты яңхты алемәсум. Хўвн шив яңхты дәңхасум, ин тывәс па шеңк амәтсум. Ма Каюково, Таурово, Тайлаково кәртәтн, щәлдта Ярсомовәт, Мултановәт, Сапаркинәт, Цинганинәт, Кумплантеевәт, Сидоркинәт, Усановәт, Покачевәт, Кикилевәт, Лантинәт, Акасовәт, Ловал ях пут, Косымовәт, Курломкинәт па Ларломкинәт вўт кәртәтн вәсум. Ларломкины кәрт Юхан тыйн омәсл.

Ши мўв хўват Людмила Каюкова пида яңхсум. Шуши ёхн мухәлая иса сәмәңа тәйсыймән, путрәт әкәтсамн, хотәң ёх пида шай яньщсамн, итәх кәртәтн холсамн. Юхан тый вәнты хопн яңхсамн, юхды мотор хопн па тўтәң хопн юхәтсамн.

Ма хопн яңхты сәмәң, хән ям тәрүм. Мин яңхемн пурайн меләк вәс, ерт ән щәшиләс. Мәнәма, европейской неңа, пелңайт күтн вәлты давәрт вәс. Әнәна! Мурта пурсыюм, кўш пәнән пелңа эвәлт нерты ут тәйсум. 2015-

мит одн ай кер тылдың Эстер Рутткай-Миклиан пида Ямалн Овгорт па Овалынгорт хуши вәс-мән. Минәма ишқи вәс, хәнтәтә меләк. Ши пурайн нәмәссум: муй ямшәк: ишқи муй пелңа? Ма ширемн: ишқи!

Нумсаң непека хәншты яснәт худна вәлдәт

Пәнән ма иньщасупсы непекем тәйсум, әмәщ вәс уша павәтты, муй ширн хәнтәт рўш ясәңа хәнты яснәт тулмаштәләт. Кашәң хуят дўв ширәдн щит верләлдә. Моньщәт па арәт әкәтты иши ям. Ар хуят и моньщ путәртты партлум. Вантә, дыв ши моньщ ар ширн путәртләт. Щит иши әмәщ. Итәх моньщәт ма иши хәнты ясәңән моньщты хошлум. Юдн яңкем пўш моньщты хәләнтлум па щиты нумса пунлум.

Тәм мўвн худна ар хуят рәт ясәңән путәртләт, вошәт киньщи щимәщ хуят кәртәтн мет ар вәл. Юхан мўвн ар вән хуят юдн няврәмдәл пида рәт ясәңән путәртләт. Итәх няврәмәт ма пилема путәртты елемтләт, нял-мәң-путрәң ёх шуши мир күтн иши вәл.

Вўт кәртәң вәлупсы сәма рәхәс

Юган мўвн хўвн вўды әнтәм, 1990-мит оләтн шуши ёх ши войт тәйты

хәншәс

вудысәт. Җән вәдем, муй паты. Ши мўв хәнтәт вой-хўд ведпәсдуман вәдләт. Ма ширемн, яма вәдләт. Дыв хот, дупас, карты әхәд ом-сәдты тәхи, мотор хоп па «Буран» тайдәт. Җән вәдем, щимәщ вә-дупсы нўша муй ән-тә? Щит педы верем әнтәм вәд. Хән дыв ма пидама путәртләт, шеңк амәтлүм. Рәпата верты дыв сәмәңәт: хә әх вәдпәсдәләт, хот омәсдәт, неңәт няврем-лад пида вулкәмәдәт, детут кавәртләт, хот нух систамтләт.

Итәх кәртәтн вәсум, хута ма нәптем әх вәд-ләт. Ине лупәс, дўв вошн вәдты иса ән дәнхал, тәп вўтн вәдты дәнхал. Мәнәма вәнтән вәдты ямвәс, тәп хўв мәрщәта вәдты ән пәклүм. Вән-тәң хәнтәта вошн вәдты иши давәрт.

Мет олаңән Увәс мўва 2005-мит одн яңхсум. Кев пеләкн вўдең әх хуши па Сыня юханән вәсум. Җән вәдем, муй ширн дыв интум вәд-ләт, веккеши ма шив ән яңхсум. Юхан мўвн интум кашәң хуят со-товой хушап тайд. Сы-ры щимәщ ут дыв ән тайсәт. Щит йилуп вер.

Хәтл етты пеләк мўвн вәдемн уша версум, Юхан тыйн йиңк войт вәдләт, шеңк дәнхасум дывед шиваләты, ән тывәс. Вўдәт сәмәңә тайдәдләм, дывед вәнт кәртәтн вантсәдләм. Вўды нюхи дety иши сәмәң. Юхан хәнтәт ху-ши сорум няви вәд. Щит кўраң вой нюхи, шеңк епдәң. Ма хәнты детут дety сәмәң: хўд па нюхи детут. Щәпәр хўд дety кашды вәдлүм, сорт хўд щит мәнәма мәстәл. Мухсәң па кәри дety иши шеңк сәмәң.

Реональда ОЛЬЗИНА

Тәмхәтл ма увәс хәнты ими олаңән хәншты дәнхалум, дўв хәскем ол Ху-лимсунт вухаль кәр-тән вәд. Немд Анна Прокопьевна Адина, эви опрашнемд Сибарева.

Анна Катравошн се-ма питәс. Әңкел Агафья Александровна, эви опрашнемд Теткина вәс. Ащел хәнты Сибарев рәт эвәлт йил, дўв хўвн әнтәма йис. Сибаревәт хотн нивәд няврем ен-мәс. Ин худыева вәна, семьяңа йисәт.

Анна щиты дўв ол-ңәдн путәртәс:

– Ма әшкола юпийн имухты пўт кавәрт-ты неңа вәндтыйдсум па рәпитты олңитсум. Вантә, яем ши пурайн армияя служитты мәнәс, әңкема апщет енмәдты нәтты мо-сәс. Ма әшколайн, гор-рыбкооп хуца пўт кавәртты неңа рә-питсум.

1998-мит одн Анна Хулимсунт кәрта вәдты па рәпитты юхтәс. Тәта Сергей икел пи-да вәтаңа йис. Дўв «Югорск ТрансГаз» тәхийн тракториста рәпитәд. Тәта хотн мә-сы. Ин икел хот омсәс. Анна па Сергей Адин-ңән кәт эви Рита па Ви-ка енмәдләңән.

Ма иньәсәсум, рәт увәс мўвәд такды мә-рем муй әнтә? Юхды Анна Прокопьевна щиты лупәс:

– Па муй, олаң пур-айн давәрт Хулим-сунтән вәдты вәс. Айдыева мир уша версум, пиднеңәт тайты питсум, тәта хәдүм не ма рәт Кат-равош кәрт эвәлт вәдләт. Рита па Вика хәтл мәр ай нявремәт тайты хота яңхты питсәңән. Ванкўтды семьяем пида рәт мў-вәма мойңа яңхлүм,

Л. Спирякова - верум хур

А.П. Адина

Хәскем ол Хулимсунт кәртән вәд

щәта яем, апшидам вәдләт. Катравошн нявремәңәдам шуши мир катра пурмәсәт давәдты хота яңхты па хәнты мир емәңхәтл вантты мосман тай-дәңән. Щәта эвиңәдам вантләт, хути увәс хәнтәт худна рәт ширн путәртләт па дыв ләмәтсухладн яңхләт. Вантә, Хулимсунтән вухаль мир шимл, тә-та ар пеләк рўщ хуятәт вәдләт. Ма эвиңәлама хәнты ернасәңән ент-сум, дын юдн яңхлә-ңән. Ин Хулимсунт кәртән юкан хот тай-дўв, тәта хәрн картәп-ка па арсыр овошәт, воньщумутәт, әня лыптәт енмәдлүм.

Анна пида Вурңа хәтл пурайн вәйтәнтыйл-сум. Дўв лупәс, хути ям арат ол юхды Ху-лимсунт хуца вухаль мир емәңхәтләт дәщәт-

ты питсыйт. Вухаләт па хәнтәт ияха ши емәңхәтләт верләт. Елды Анна ястәс: «Яма нәмлем, хути ай пур-айн әңкем адәңсахәт лупәс: «Пушхиет, тәпи-ет, нух кидаты, Вурңа Ими юхтәс, мәнаты, вантаты!»

Анна Прокопьевна эвәлт уша йис, хути айтелдн кўрңәд мәшит-ләт, ширн дўв инва-лидность нем тайд. Ширн дўв кашәң ол Ем-вош водолечебница па Югорск вошәң ямәл-ты хота лекщитыйдты яңхәл.

Юхи хәщум артән Анна Прокопьевна лу-пәс: «Хәнтиясәң» газета дўңәтты мосман тай-дем. Дўңәттем юпийн нюр рәт Катравошн вәсум, сәмем щикем дашкам».

Людмила
СПИРЯКОВА

Людмила Шишкина ар ол мэр Нуви сәнхум районан Касумн «Прометей» немпи рўтыщаты хот кәщанеңа вәд. Ма лўв пиләда вәйтантайдсум па рәпатайд олаңан уша версум.

— Людмила Александровна, муй арат рўтыщаты хот араттелдн тайлды?

— Мўн Касум кәртәв, вантә, хўвтелдн вәншәка лўнтәсл, щит пәта мет вән «Прометей» немуп хәннехуятат рўтыщаты хот тата тайлўв. Шив айшәк кәртәң мир рўтыщаты тәхет па хәншәньщман вәдләт. Итд Тәрум дорн па кимит утд — Вўт-вошн омәсләңән. Ши ай кәртәтн вәдты-холты әхлўв ищиты кашәң ол мәр рўтыщаты хотәта яңхләт па якты-ариты хотәт ләщәтләт.

— Муй арат хәннехәнын хуцана рәпитл?

— Мўн хәлүм айшәк па вән кәртәң рўтыщаты хотлўвн араттелдн 10 хәннехә вәд па рәпитл. Сыр-сыр рәпатайт ләщәтман вәдлўв: сәк эвәлт арсыр хәнты пурмәсәт кәрәтлўв, әнтәслўв, аканят верлўв, олюпн хурәт хәншлўв, йис арат муй як щирәт вәндтәлўв. Мўн, вантә, шуши хәннехуятат мўвн вәдлўв, щит пәта мет вулаң вер юкана хәнты әхлўв вәдты-холты щирәт елды тәты па вошәң мирәт елпийн ванлтәты хурасн тата рәпитлўв. Касумн йис пурайт вўш эвәлт ар пеләк хәнтәт вәдләт. Тәрум дорн — па иса юрнәт. Дыв тумпелдн ямкем арат сәран мир Касум кәртән вәд. Ма лупты щит олаңан вўтыщәлүм, хути мўн культура хотәв хуца тәмхәтл щимәщ якты-ариты тәхет тайлўв, щит «Увәс ариет», мәта ут хуца

Рўтыщаты хот кәщанеңа рәпитл

Л.А. Шишкина культуру

иса хәнты неңәт вәдләт; щәлта «Асья кыя», рўщ щирн «Утренняя зорька», немуп сәран мир йис арат муй як хурасәт ванлтәты тәхи. Ма щиремн, шеңк әмәщ щивер, хути щит якты-ариты хотәта яңхты хәннехуятат хулиева мўн кәртәң рўтыщаты хотәв хуца немудты вер ән тайләт. Вантә, дыв иса па тәхетн рәпитләт муй па итәх хуятат хәщүм оләтн пенсияйн вәдләт. «Увәс ариет» муй «Асья кыя» якты-ариты хотәңән хуци вәдты әхлўв кашәң пўш сыр-сыр концертат кәртәң хәннехуятлўв елпийн ләщәтләт. Ал әмәщ вантты, муй щирн дыв хурамаңа якләт па ариләт.

«Увәс ариет» якты хот кәщанеңа ар ол мәр Валентина Михайловна Вокуева вәд. Лўв щит хәнты неңәт фольклорной тәхи пида рәпитл па дыв кашәң йилуп концерт әмәщ верләт. Щәлта сәран әхлўв якты-ариты «Асья кыя» немуп тәхи кәщанеңа ищи ар ол Мавра Михайловна Канева рәпитл. Ши неңәт тәса па вәщкәта кашәң концерт ләщәтләт.

— Муй арат хәннехә фольклорной тәхета иса яңхәл?

— Кашәң якты-ариты тәхия мўн кәртәң хәннехуятлўв арсыр як хурасәт ванлтәты муй әмәщ арат мир елпийн ариты иса щит дыв кашәт тайты щирелдн яңхләт. Щит пәта итәх пурайн ар хәннехә фольклорной тәхетн вәйтантаупсәт ләщәтл, итәх хәтләтн — щит әх щимәлшәк.

Шуши мирлўв якты-ариты хотәтн ар пеләк йисәңа-нәптәңа ювум хәннехуятат дыв тайты әрдал-щомлал унтасн кашәң концерт верләт. Хәнты мир «Увәс ариет» якты хотә иса хўв кўт вўш эвәлт хәт не яңхәл. Сәран әх якты хотәва вән хуятат тумпийн нявремәт тәм йисн па яңхты питсәт. Араттелдн дыв хуцәла 20 хәннехә, алпа, ияха әкмәл. Ма па щит якты-ариты тәхета иса арсыр верн нәтлүм.

— Нәң шуши мирәт якты-ариты хотәта нәтупсы верты тумпийн муйсәр рәпата кәртәң хуятат рўтыщаты хотн верлән?

— Рўтыщаты хот кәщане ар верәт тумпийн ма нял якты-ариты тәхи пида па тата рәпитлүм. Щиты мет олаңан «Казымчанка», хута йисәңа-нәптәңа ювум кәртәң мир хәннехуятат пида ияха арсыр концертат

ләщәтлўв. Итәх пурайн мўн Нуви сәнхум районәв луватн ищиты арсыр емәңхәтләта яңхлўв. Якты-ариты тәхет сыр-сыр кәсупсәтн олаң тәхет холүмлўв. Щәлта «Россиянка» ариты тәхи тата тайлўв. Шив ар пеләк 20 ол вўш эвәлт па 45 ол вўша питум кәртәң неңлўв сыр-сыр рўщ арат вәндтәты па ариты кашәң емәңхәтл ләщәтты пурайн немасыя яңхләт. Тәм утат тумпийн «Хәтдые» немуп кәт якты-ариты тәхәңән па тайлўв. Олаң тәхева вет муй хәт ол лувата ювум ай нявремәт якты щирәт муй арат вәндтәты иса әктәщийлдәт. Кимит тәхия кәртәң әшколайн вән классәтн вәндтәйлды пухәт па эвет юхтәйлдәт.

Россия мўв луватн мәнты емәңхәтләт пурайн иса мўн ям концертат ләщәтлўв па кәртәң мир елпийн щитәт ванлтәлўв. Щәлта шуши мир «Вўдең әх», «Вўрңа хәтәдн» па па емәңхәтләтн ищиты сыр-сыр якты-ариты хотәт верлўв.

Владимир ЕНОВ

Увас мир еплан детутат

Тынаң шуши мирлүв! Тәм пура вүш эвәлт мўң газетаевн ванкўтлы увас мир еплан детутат олаңан ханшты питлүв. Щит паты мўң ланхалүв, дән нын ищиты мўңева ат ханшсаты, муй щирн арсыр шуши мир детут йилуп муй йис щирн лэщатты па кавартты мосл.

Нуви сәнхум район Поднавәт кәрта рәпата щирн янхмемн Людмила Васильевна Туполева пида вәйтантайлдсум. Тәм апрәң ханты имие мәнәм щимәщ увас мир еплан детутатн лапәтсәдә.

Хўдәң палум ай нянь Поднавәт кәрт щирн

Тәм еплан детута щимәщ утат мосләт:

- хўд (сорт хўд мет ям);
- сул, перец;
- кәт-хәлум чеснок шәпиет;
- хәлум карәң пушәх;
- щел вуй;
- астанан шәп майонез;
- крахмал ут.

Щиты лэщатты мосл:

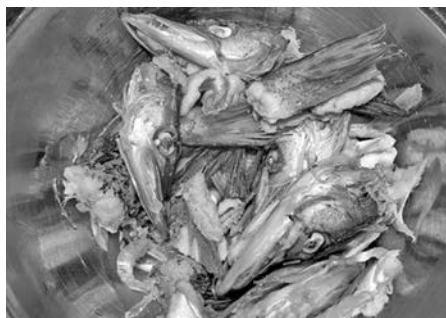
Сорт хўд верман юпийн ай пулыева эвәтты, карты ана пунты, сулыты, перец пунты, чеснок ищи ая эвәтты, хәлум карәң пушәх щив шукатты, майонез па крахмал пунты. Щи утат ияха яма рўвәтты. Щәлта мосл, дән тәм детут щоскем арат пәсанән ат омсәс.

Щи юпийн кев картана щел вуй пунты, яма хошмәдты па айдтыева нялыйн лэщатум ут щив пунты па палум нянь иты палды. Шаритум няниет ана пунты, деты турәнән хурамтты па деты!

Сорт ух эвәлт нюлгум нюлак няня нерты детут

Тәм нюлак детута щимәщ утат мосләт:

- сорт ухәт;
- сул;

- перец;
- деты турн;
- лук;
- чеснок;
- майонез;
- кетчуп;
- нянь.

Сорт ухәт яма люхәтты, пўта пунты па хәт мүдтас щос кавартты. Щи юпийн ух хўд ләрнәлдты карты щўңкән ая шўкатты. Лэщатум ута сул, перец, деты турн, лук па чеснок, майонез па кетчуп пунты, яма рўвәтты. Я щи – детут етшәс! Няня нерты па деты!

Мәләң хўд эвәлт салат

Нуви сәнхум район Ваньщавәт кәртән вәдты ханты не Наталья Снегур (ашел опрәщ нем Молданова) щимәщ детут олаңан айкел тәс.

Тәм детута щимәщ утат мосләт:

- кәт мәләң хўд;
- и огурец;
- сул;
- перец;
- и лук;
- няр мис вуй.

Мәләң хўднән няхәсты, люхитты, яма кавартты. Хўднән эвәлт лўвәт нўх вўты, щәлта хўд ая эвәтты. Лытуп вәд ки, лытуп ищи ана пунты. Лэщатум ута ай шәпа эвтум огурец, ая шўкатум лўк, сул па перец пунты. Щи юпийн лэщатум ута няр мис вуй пунты па ияха рўвәтты. Я щи – хўдәң салат детут етшәс.

Ма иньшәссум, мосәң, няр мис вуй әнтәм ки, майонез рәхл? Юхды Наталья лупәс, хуты рўщ майонез щив пунты ки, щимәщ еплан детут ән тывд. Щит паты тәм детут лэщатты пураин тәп няр мис вуй мосл.

Хўд вуй

Хўд вуй паты мухсәңәт, вўншәт, щухрәт муй па хўдәт эвәлт дыпи утат мосл нух вўты. Лытуп, сәд, нисәң ая эвәтты па кев пўта пунты. Сәд эвәлт вуй нух вўты, щәлта ямсыева систамтты па ищи ай пулыева эвәтты. Щәлта ияха әктум утат нявәр етты пура вәнты палды, дән вурты-вушдума ат йисәт. Щи юпийн тўт эвәлт нух вўты па ана пунты мосл, дән еша ат потсы. Нянь вуя хәнтыйлды па каврум шай пида деты.

Тәм лопәс лэщатәс
Ирина
САМСОНОВА

Увас мўв вўдэт

Войт паты сўд пунты тәхи

М. Трифонова миом хураг

«Унторский» немпи вэнтән давалман тайты тәхи

Ёмвош округ – Югра мўев вэн па тащан. Тата ар хураман юхан, нёрум, дор па вэнт вэл. Мўн мўевн мет хураман мўват-йиңкәт шалитман тайдыт.

Манстәр мўвн «Унторский» немпи давалман тайты тәхи вэл. Щата Унтор немпи дор вэл, щит паты шимаш немн ши тәхи пунсы. Вантэ, ши мўв мухты тухлаң войт морты мўва манлът па лўн мар щата вэлдәт. Щата ол мар шол тайты войт вэлдәт. Щит паты 1984-мит одн ши тәхи «Унторский» заказника версы, ши мўв 32800 гектар луват вәс. Ши тәхет давалты питсыт, ләдн елды щата тухлаң войт па войт ара йисәт, каран пушәхлад пидат ат омсайтсәт. Ихущяң ол юпийн ши шалитман

тайты тәхи вәна йис – 81526 гектар луваттыя. Интам ши заказник «Объединённая дирекция особо охраняемых природных территорий» тәхи давалман тайл.

Мосл лупты, ши мўвн вой па хўл велпәсләты, тўтәң хопәтн муй мотораң хопәтн яңхты ән рәхл. Мўват-йиңкәт хурамәт йис ширн хәшты пәта ши тәхет яма давалдыт, ләдн войхўл щата немхуятн ән велпәсләсы па хураман вэнт тўтн ән десы. Учёной ёх ши мўвн вәдты вэнт войт педы ар ол мар вантләт па нумсәң непекәт хәншләт.

Тәл, лўн, тови-сўс пурин хуятәтн лўнәтсы, муй арат вой муй тухлаң вой ши мўвн вэл. Ин ши арат ол мар иса хәншы, аршәка муй шимәлшәка вой йис. Щата вәлдәт мойпәр, кўраң вой, сос, вэнтәр, кўшар венш, нухәс, дошек, лепәк. Непека хәншы, муйсәр тухлаң войт нўм мўв эвәлт юхәтләт, муйсәр юханән певәлдәт.

«Унторский» заказник тәхийн Ёмвош округ вурты киникая хәншум 22 нем тухлаң вой вәлдәт, щит орлан-белохвост, тев-тев хайпсавне, скопа, ләнт гуменник, луток, вальдшнеп па па тухлаң войт. Увас мўв вўдәт щата шиваләты рәхл. Вурты киникая хәншум әня лыптәт иши енумләт.

Хайп пушәхәң

Ши хураман тәхи ән хәләтты паты иса юхтум хуятәта немасыя непек вўты мосл. Ши непек «Объединённая дирекция особо охраняемых природных территорий» тәхийн вўты рәхл, ләдн хураман мўват давалман тайты.

Мария ТРИФОНОВА

**Ханты ясаңа
тулмащтәс
Надежда РАГИМОВА**

Нәмты питлэв

Тәм ванән Кышик кәртәң хә Александр Дмитриевич Хоров әнтәма йис. Лўв вәщ тыләщ 27-митн 1967-мит одн сема питәс. Әшкола нивәл класс егшуптумәл юпийн Ёмвошн ГПТУ-10 хуша

вәндтыләс. 1987-мит одн сўсн па хон пеләк Афганистан мўв давалты мәнәс. Тәндуп тыләщ 15-митн 1989-мит одн советской войскайт юхды керлум пурин лўв юхи юхтәс. Кышикан имена йис, пух енмәлтәс, машинан яңхты па нух ләщәтты хәя рәпитәс.

Мўн, «Ханты ясаң» газетайн рәпитты ёх, иса шаль нумәс ши пунлўв лўв рәтлада. Тынаң рәт ёх, па хуы верты шәка питман юпийн. Нын нумәсдан елды нух алмалн, Наяң-Вәртәң хотн яма елды тәйлн! Мўн дыпи хошмиев нынана ат хойл.

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №4 (3472), 22.02.2017

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Подписано в печать:

по графику 22.02.2017 г.
в 9.00.; фактически
22.02.2017 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **108**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.